

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН

Ижтимоий-сиёсий газета

№ 255 (1044), 2023 йил 7 декабрь, пайшанба

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ҚИРГИЗИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ БИЛАН ТЕЛЕФОН ОРҚАЛИ МУЛОҚОТ ҚИЛДИ

6 декабрь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Қирғиз Республикаси Президенти Садир Жапаров билан телефон орқали мулоқоти бўлиб ўтди.

Сўхбат аввалида давлатимиз раҳбари Қирғизистон Президентини таваллуд куни билан самимий қутлаб, унга мустақкам соғлиқ, фаровонлик ва катта муваффақиятлар, қардош қирғиз халқига тинчлик-осойишталик ва раванқ тилади.

Мулоқотда икки томонлама муносабатларнинг долзарб масалалари муҳокама қилинди, бўлажак тадбирлар режаси кўриб чиқилди.

Этақчилар мустақкам дўстлик ришталари, яхши қўшничилик ва

стратегик шериклик алоқаларига асосланган Ўзбекистон — Қирғизистон муносабатлари бугун юқори суръатда ривожланиб бораётганини мамнуният билан қайд этди.

Турли даражаларда фаол мулоқотлар ва самарали алмашинувлар давом этмоқда. Товар айирбошлаш ҳажми ошмоқда. Машинасозлик, электротехника, тўқимачилик, қишлоқ хўжалиги ва бошқа тармоқларда қўшма кооперация лойиҳалари амалга оширилмоқда. Ўзбекистон —

Қирғизистон фондининг фаолияти доирасида 11 та истиқболли бизнес лойиҳаси молиялаштирилди.

Худудлараро ва маданий-гуманитар ҳамкорлик кенгайиб бормоқда.

Давлат раҳбарлари минтақавий ҳамкорлик масалалари юзасидан ҳам фикр алмашиб, инфратузилмавий лойиҳаларни жадаллаштириш муҳимлигини таъкидлади.

ЎЗА

ЎЗБЕКИСТОН ФЕРМЕР, ДЕҲҚОН ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА ТОМОРҚА ЕР ЭГАЛАРИ КЕНГАШИ РАЁСАТИНИНГ МУРОЖААТИ

Азиз фермерлар, деҳқон ва томорқачилар, сувни тежаш ва қадрлан!

Қишлоқ хўжалигида сувни тежаш, ундан мақсадли, самарали ва оқилона фойдаланиш, исрофгарчиликка барҳам бериш орқали биз нафақат бугун халқимиз ҳаётининг янада фаровонлашишига ҳисса қўшамиз, балки келгуси авлодлар олдидаги энг олий бурчимизни ҳам бажарган бўламиз.

Сувни ҳар қим ўзи учун, келажак авлодлар учун тежаш лозим!

Мамлакатимизда сувнинг 91 фоизи қишлоқ хўжалигига сарфланади. Унинг атиги бешдан бир қисми юртимизда шаклланади, қолгани эса қўшни давлатлар худудидан оқиб келади. Марказий Осиёдаги жами сув захираларининг 45 фоиздан ортиги ўлкаимизда ишлатилади.

Азиз ҳамкасблар!

Глобал иқлим ўзгаришлари, минтақада ёгингарчилик микдори йилдан-йилга камайиши сув ресурсларига ҳам ўз таъсирини кўрсатмоқда. Бундан 30-35 йил олдин мамлакатимизда фойдаланиладиган йиллик сув микдори 62-64 миллиард метр куб атрофида бўлган, ҳозир бу кўрсаткич 51-52 миллиард метр кубга тушиб қолди. Агар вазият шу тарзда давом этарэса, яқин йилгига йилда икки йирк дарэ — Амударэ ва Сирдарэ оқими ҳозиргидан 15 фоиз қисқариши, аҳоли жон

бошига сув билан таъминланиш даражаси 25 фоиз, қишлоқ хўжалигида ҳосилдорлик 40 фоиз тушиб кетиши мумкин. Ҳисоб-ки-тобларга кўра, Марказий Осиёнинг айрим худудларида 2040 йилга бориб, сув ресурсларига эҳтиёж уч баробар ошади.

Давлатимиз раҳбари сув тақчиллиги оқибатлари Марказий Осиёдаги ижтимоий-иқтисодий муаммоларни юзага келтириши муқаррарлигини ҳисобга олган ҳолда, нуфузли халқаро анжуманлар, вилоятларга ташрифларида мақкур масалага алоҳида эътибор қаратиб, сувни тежаш ва самарали фойдаланишга даъват этаётгани бежиз эмас.

Аграр соҳанинг ривожини бевоқифа агротадбирларни ўз вақтида ўтказиш билан бирга, қишлоқ хўжалиги экин майдонларининг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, ирригация тармоқларини қуриш, реконструкция қилиш ва таъмирлаш, ишчи ҳолатини сақлаш, ҳосилдорликни ошириш ҳамда сув ресурслари таъминотига боғлиқ.

Мамлакатимизда сув тежовчи технологияларни жорий этиш, очик майдонлар, бог-ток қатор оралари ва томорқа ерларида тўқсонбости экинлари етиштиришни кўпайтириш, экин майдонлари ва экинлар таркибини иқлимга мослаб оптималлаштириш, илгор агротехнологияларни жорий этиш чоралари кўриломқда. Бу жараёнда Ўзбекистон

фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг ўрни муҳимлигини эътироф этиш зарур. Кенгашининг барча бўғиндаги раҳбар ва ходимлари ҳамда Бухгалтерия марказлари вакиллари аниқ ва ишончли маълумотларга асосланган ҳолда сувдан фойдаланишдаги муаммо ва камчиликларни таҳлил қилиш асосида тегишли хулоса ва тақлифларни фермерлар, деҳқон ва томорқачиларга мунтазам равишда етказиб боради.

Хурматли фермерлар, деҳқонлар, богбон ва томорқачилар!

Сув исрофининг энг катта қисми айнан қишлоқ хўжалигига тўғри келади. Юртимиздаги суғориш тармоқларининг ярми бетонланмаган, яъни турпоқ ўзани ариқ ва каналлардан иборат бўлгани боис, катта микдорда сув йўқотилмоқда.

Мамлакатимиздаги суғориладиган майдонларнинг 60 фоизига 1680 дан ортиқ насос станцияси ва 4 миндан кўпроқ суғориш қудуғи орқали жуда катта маблағ ва саъй-ҳаракатлар эвазига сув етказиб берилди. Сув хўжалиги соҳасига ажратилган 10 триллион сўмнинг 63 фоизи насос станцияларининг электр энергиясига сарфланади. Аён бўладики, сув текин эмас, арзон ҳам эмас!

Давоми 2-бетда

Жорий йил 30 апрель куни бўлиб ўтган умумхалқ референдумида халқимиз ўзининг юксак сиёсий онги, ҳуқуқий маданияти ва дунёқарашини намоён этиб, янги тахрирдаги Ўзбекистон Республикаси Конституциясини яқдиллик билан қабул қилди. Бош қонунимизда мамлакатимиз ривожланишининг сиёсий-ҳуқуқий асослари яратилиб, аҳоли фаровонлигини таъминлаш, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва манфаатлари ҳимоясининг кафолатлари мустақкамланди.

Айни кунларда бутун мамлакатимиз бўйлаб Бош қонунимиз қабул қилинган сана муносабати билан "Конституция — халқчил давлат, барқарор тараққиёт ва фаровон ҳаёт асоси!" деган бош ғояни ўзида мужассам этган ташкилий-амалий, маънавий-маърифий тадбирлар ўтказилляпти.

Иқтисодий ислохотларнинг мустақкам асоси

Янги Конституцияимизда инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, кадр-қиммати, дахлсиз ҳуқуқлари ва манфаатларини таъминлаш, эркин ва адолатли фуқаролик жамиятини ривожлантириш ҳамда ҳуқуқий демократик давлат қуриш билан боғлиқ ўзгаришлар алоҳида жиҳат сифатида акс эттирилди. Жумладан, ижтимоий давлат тамойилига оид нормалар янада мустақкамланиб, сифатли

таълим ва тиббий хизмат, фуқароларнинг ижтимоий эҳтиёжманд қатламни қўллаб-қувватлаш, муносиб меҳнат шaroити ва адолатли иш ҳақи тизimini яратиш, ишсизликдан ҳимояланиш, уй-жойга эга бўлишга қаратилган қoйдaлар киритилди. Бир сўз билан айтганда, Конституция жамиятда кечаятган ижтимоий-иқтисодий жараёнлардан бир қадам олдинда бўлиши амалда таъминланди.

Мамлакатимиз иқтисодий қудратини ошириш, фаровонлиқни таъминлаш, инсон қадрини улуглашга қаратилган ортга қайтмас ислохотларнинг ҳаётбахш мақсадларидан келиб чиқиб, барча соҳалар қатори иқтисодий соҳада ҳам ўта муҳим ва

шидатли ислохотлар олиб бoриляпти. Иқтисодий тизим тўлиқ қайтадан тақомиллаштирилди, янги бозор механизмлари амалиётга жорий этила бошлади.

Халқимиз тўла қўллаб-қувватлаган Конституцияимизга ҳам барча мулк шаклларининг тенглиги ва уни ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилиш, бозор муносабатларини ривожлантириш, ҳалол рақобат учун шарт-шaroит яратиш, инвестициявий ва ишбилармонлик муҳитини таъминлаш бўйича қатор нормалар киритилди.

Давоми 3-бетда

ИНСОНПАРВАРЛИКНИНГ ЮКСАК НАМУНАСИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 31 йиллиги муносабати билан давлатимиз томонидан олиб бoриляётган инсонпарварлик сиёсатининг амалий тасдиғи сифатида "Жазо муддатини ўтаётган, қилмишига чин кўнгилдан пушаймон бўлган ва тузалиш йўлига қатъий ўтган бир гуруҳ шахсларни афв этиш тўғрисида"ги Фармонни имзолади.

Фармонга мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 109-моддаси 23-бандига асосан содир этган жинояти учун жазони ижро этиш муассасалари ва пробация органларида жазо ўтаётган ҳамда қилмишига чин кўнгилдан пушаймон бўлган ва тузалиш йўлига қатъий ўтган 334 нафар шахс афв этилди.

Афв этилган шахсларнинг 34 нафари асосий жазодан тўлиқ озод этилди, 249 нафари жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилинди, 6 нафарининг озодликдан маҳрум этиш жазоси енгилроқ жазо билан алмаштирилди. Шунингдек, 45 нафар шахсларга тайинланган озодликдан маҳрум этиш жазосининг муддатлари қисқартирилди.

Афв этилганларнинг 18 нафарини чет эл фуқаролари, 23 нафарини аёл, 15 нафарини 60 ёшдан ошган шахслар ҳамда 88 нафарини таққиланган ташкилотлар фаолиятида қатнашган шахслар ташкил этади.

Фармон ижроси юзасидан афв этилган шахсларни оиласи ва яқинлари бағрига қайтариш, ижтимоий ҳаётга мослашиб, фойдали меҳнат билан шуғулланишлари, соғлом турмуш тарзини йўлга қўйиб, жамиятда муносиб ўрин топишлари учун уларга кўмак бeриш бўйича масъул вазирлик ва идораларга тегишли топшириқлар берилди.

Давоми 2-бетда

КОРРУПЦИЯСИЗ КЕЛАЖАК САРИ ОРТГА ҚАЙТМАС ТУС ОЛГАН ДЕМОКРАТИК ИСЛОХОТЛАР

халқимиз орзу қилган очик ва адолатли жамият, қудратли давлат барпо этишга замин бўлади

Коррупцияга қарши анъанавий усуллар билан курашиш бугун етарлича самара бермаслигини ҳаётнинг ўзи кўрсатиб турибди. Шу боис, давлат ва жамият бошқарувида коррупциянинг олдини олиш, бу иллатга нисбатан муросасизлик муҳитини шакллантириш учун давр ва тараққиёт талабига мос замонавий, таъсирчан ва кези келганда, кескин чоралар билан олдинга интиломқдамиз.

Жумладан, ўтган даврда коррупцияга қарши курашиш соҳасига бевосита тааллуқли 13 та, бошқа соҳаларда коррупция омилиларини қисқартиришга қаратилган 24 та норматив-ҳуқуқий ҳужжат қабул қилинди. Давлат бошқарувида бюрократияни камайитиш мақсадида амалга оширилган маъмурий

ислохотлар натижасида ижро органлари сони 61 тадан 28 тага қисқартирилиб, вазирлик ва идоралар функцияларини оптималлаштириш орқали хусусий секторга ўтказилаётган давлат функцияларини камида 3 баробар кўпайтириш белгиланди.

Давоми 4-бетда

ИНСОН МАНФААТЛАРИ УСТУВОР ЮРТДА ЮКСАЛИШ ВА ФАРОВОНЛИК БЎЛАДИ

Ўзбекистонда давлатнинг халқ иродасини ифода этиши, инсон манфаатларига хизмат қилиши, давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг жамият ва фуқаролар олдида масъул экани конституциявий даражада мустақкамланган устувор қoйдaлардан бўлиб, бу бизда давлат ҳoқимияти халқ иродаси билан уйғунлашганини аңглатади.

Халқ манфаатлари устуворлигини ва рўёбга чиқарилишини таъминлаш давлатимиз ва Конституцияимизнинг энг асосий вазифасидир. Буни, аввало, Бош қонунимизнинг муқаддаси ва бошқа таркибий қисмларида ўз ифодасини толган адолат, маънавият, ҳақиқат ва одиллик, миллий ахлоқий қадриятлар, умуминсоний ғоялар ва тамойилларда яққол кўришимиз мумкин.

Дарҳақиқат, Конституцияимиз 2023 йил 30 апрелда умумхалқ овоз бeриш йўли орқали янги тахрирда қабул қилиниши ва мамлакатимизда барча соҳадаги ислохотлар мазмун-моҳиятига кўра инсонни улуглаш, шаъни,

кадр-қимматини ошириш ва халқ манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган олижаноб мақсадларга қаратилгани билан аҳамиятлидир.

Конституциядаги асосий меъёрлар халқпарварлик, инсонийлик тамойилларига асосланган бўлиб, демократик, ҳуқуқий, ижтимоий ва дунёвий давлат барпо этишга, фуқароларнинг кафолатланган ҳуқуқ ва эркинликларини юзага чиқаришга хизмат қилади.

Инсон манфаатларини таъминлаш учун, аввало, одамлар билан, халқ билан мулоқот қилиш, дарду ташвишлари, орзу-ниятлари, ҳаётий муаммо ва эҳтиёжларини яхши билиш керак. Бу аҳолининг давлат ва жамиятга

ишончини мустақкамлашга хизмат қилади.

Халқимиз адолат, тенглик, аҳил қўшничилик ва инсонпарварликнинг нозик куртақларини асрлар оша авайлаб-асраб келмоқда. Ўзбекистонни янгилашнинг олий мақсади ана шу анъаналарни қайта тиклаш, уларга янги мазмун бағишлаш, заминимизда тинчлик ва демократия, фаровонлик, маданият, виждон эркинлиги ва ҳар бир кишини камол топтиришга эришиш учун зарур шарт-шaroит яратишдир.

Янгиланган Конституцияимиз ана шу эзгу мақсадларимизни рўёбга чиқаришда пойдевор вазилигини ўтамоқда. Унда айтилганидек, "Давлат халқ иродасини ифода этиб, унинг манфаатларига хизмат қилади. Давлат органлари ва мансабдор шахслар жамият ва фуқаролар олдида масъулдирлар. Халқ давлат ҳoқимиятининг бирдан-бир манбаидир".

Давоми 2-бетда

www.yuz.uz

yuz.uznews

yuz_official

yuz.uz_news

ЎЗБЕКИСТОН ФЕРМЕР, ДЕҲҚОН ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА ТОМОРҚА ЕР ЭГАЛАРИ КЕНГАШИ РАЁСАТИНИНГ МУРОЖААТИ

Бошланиши 1-бетда

Сув катта харажат ва минг машаққат билан етказиб берилаётган шароитда томорқа ва далаларни қўллатиб сўғориш, оқовани зовурларга ташлаб қўйиш каби салбий ҳолатларга кўз юмиб бўлмайди.

Ресурстежамкор технологиялар қўллаётганлар йилдан-йилга кўпаймоқда. Айниқса, томчилатиб, ёмғирлатиб, дискрет усулида сўғориш, ерни лазер ускунасида текислаш оммалашмоқда. Бу орқали фермер ва деҳқонлар, кластер эгалари нафақат сувни тежаяпти, балки ҳосилдорлик ошиши ҳисобига яхшигина даромад ҳам кўрапти.

Тажрибали деҳқонлар яхши биладики, томчилатиб сўғориш далага эмас, ўсимликка сув бериш дегани. Маблағ тежаллади. Анъанавий сўғоришда ўғит сувга оқиб, зовурларда қамишни кўпайтираётган бўлса, томчилатиб сўғоришда экинларга ўғит бир хил етказиб берилиши ҳисобига ҳосилдорлик ошади.

Сиз ҳам илғорлар сафига қўшилиш! Сув зар — сувчи заргар, деган мақол бежиз айтилмаган. Қишлоқ хўжалигида заргарона маҳорат билан сувдан унумли фойдаланиш! Тежамкорликнинг замонавий усуллари қўллаб, сув беҳуда сарф бўлишига йўл қўйманг! Бу борада бошқаларга намуна бўлинг.

“Отанг мироб бўлса ҳам аригингни чуқур қазгин”, деган нақлга амал қилиб, ишни кузги мавсумида ўз худудингиздаги сўғориш тизимларини тозалаш ва бетонлашдан бошланг!

Мўхтарам пахтакор ва ғаллакорлар! Қишлоқ хўжалигидаги сув таъминотида устуворлик пахта ва ғаллага берилади. Обиҳаётнинг қарийб 60 фоизи ушбу экинларни сўғориш учун йўналтирилади. Шу маънода, аграр соҳада сувдан фойдаланишнинг иқтисодий самарадорлиги кўп жиҳатдан пахта ва ғаллага сарфланган сувга боғлиқ бўлмоқда.

Мавжуд сув ресурсларининг истиқболда эҳтиёжни қондира олмаслиги глобал муаммога айланиши тайин. Тежамкор техно-

логияларни жорий этиш сувдан самарали фойдаланишдек стратегик мақсаднинг бош омили саналади. Давлат томонидан ушбу йўналишда имтиёзлар берилиб, имкониятлар яратилмоқда. Жумладан, сабзавот, картошка, полиз экинлари, озуқабоп, мойли, дуккакли экинлар ва доривор ўсимликлар етиштириш учун сувни тежайдиган сўғориш технологияларини жорий этган фермер хўжалиқларига субсидия ажратилади ва шу экин ерлари беш йил муддатга ер солиғидан озод қилинади, сув ҳисоблагич қўйилганда сув солиғидан 30 фоиз имтиёз берилади.

Томчилатиб сўғориш тизими ўрнатилганда ҳар гектар сабзавот, картошка, узум, озуқабоп, мойли, дуккакли экинлар ва доривор ўсимликлар учун гектарига 8 миллион сўмдан, мевали экинларга 6 миллион сўм ва полиз экинларига 1,3 миллион сўм субсидия бериш белгиланган. Пахта ва ғалла майдонларига ўрнатилган сув тежовчи ускуналар учун бир йиллик имтиёзли давр билан 5 йил муддатга ҳар бир гектарга 25 миллион сўмгача имтиёзли кредит ажратилиши кўзда тутилган.

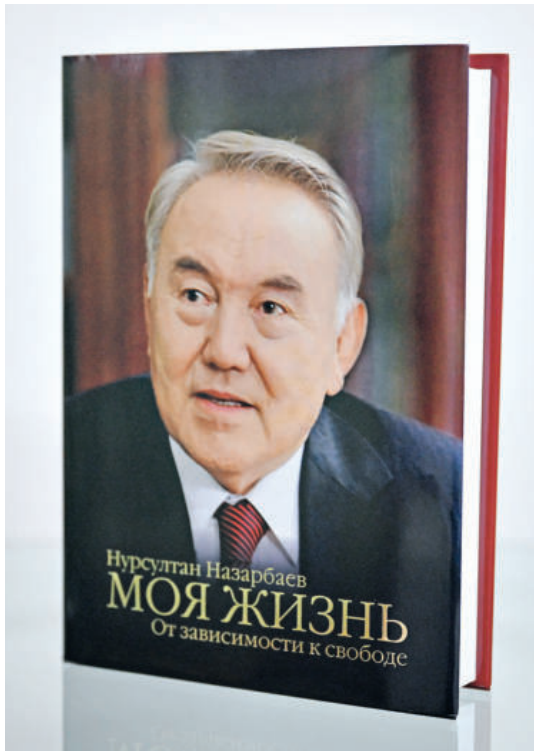
Қадрли юртодошлар! Қатраси тиллодан қиммат сувни тежар эканмиз, бу мамлакатимиз иқтисодиёти, халқимиз фаровонлиги, эл-юртимиз равнақи, фарзандларимизнинг бахтли-саодатли ҳаётига қўшаётган энг хайрли улушимиз бўлади.

Сув текин эмаслиги, уни исроф қилиш эса халқимиз келажагига хиёнат билан баробарлигини унутмайлик! Сув тўғрисидаги қонунчиликни бузганлик учун жавобгарлик ҳам белгиланганини ёддан чиқармайлик! Қайта-қайта такрорланган бўлса-да, бир ҳақиқатни унуттишга ҳаққимиз йўқ: сув — энг улуғ неъмат! Ундан тежамкорлик билан фойдаланиш, ҳар бир томчисини асраб-авайлаш келажак авлодлар олдидаги муқаддас бурчимиздир!

Ўзбекистон фермер, деҳқон хўжалиқлари ва томорқа ер эгалари кенгаши

ҚОЗОҒИСТОННИНГ БИРИНЧИ ПРЕЗИДЕНТИ ЁЗГАН МЕМУАР АСАРНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ УЧУН АТАЛГАН НУسخАСИ ТОПШИРИЛДИ

6 декабрь куни Қозоғистон Республикаси Биринчи Президентининг матбуот котиби Айдос Укибай ташриф билан мамлакатимизда бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрациясида ўтган учрашувда меҳмон давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевга Қозоғистон Биринчи Президентининг салом ва энг эзгу тилакларини етказди. Шунингдек, Айдос Укибай Нурсултон Назарбоевнинг “Менинг ҳаётим. Қарамликдан озодликка” номли мемуарлар китобининг

Ўзбекистон Президентига аталган ва муаллиф дастхати туширилган нусхасини топширди.

Тарихий жараёнлар ва шахсий муносабатни ўзида мужассамлаштирган китобда Нурсултон Назарбоев ўзининг ҳаётий йўли, мамлакатнинг шаклланиши ва ривожланиши даври тўғрисидаги хотиралари билан ўртоқлашади. Республикага раҳбарлик қилган охириги ўн йилликлардаги воқеаларга баҳо беради.

Китоб қаҳрамонлари орасида муаллиф сиёсий майдонда кесишган таниқли сиёсатчилар ҳам бор. Қозоғистоннинг Биринчи Президенти давлат ва ҳукуматлар раҳбарлари, бошқа машҳур шахслар билан муносабатларини таърифлайди.

Нурсултон Назарбоев Ўзбекистон етакчиси, “атоқли сиёсий арбоб Шавкат Мирзиёев”ни алоҳида қайд этади. Китобда давлатимиз раҳбари томонидан олиб борилган, мамлакатимиз иқтисодий салоҳиятини оширишга хизмат қилаётган ислохотлар юксак баҳоланган. Қозоғистон билан ҳар томонлама алоқалар янада жадал ривожлана бошлагани, Шавкат Мирзиёев Президент сифатидаги фаолиятининг илк кунлариданоқ қардош мамлакатлар билан ҳамкорликни мустақамлаётгани мамнуният билан қайд этилди.

ЎЗА

8 ДЕКАБРЬ — ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ КУНИ

ИНСОН МАНФААТЛАРИ УСТУВОР ЮРТДА ЮКСАЛИШ ВА ФАРОВОНЛИК БЎЛАДИ

Акбар ТОШҚУЛОВ, адлия вазири

Бошланиши 1-бетда

Конституцияда “Ўзбекистон — бошқарувнинг республика шаклига эга бўлган суверен, демократик, ҳуқуқий, ижтимоий ва дунёвий давлат” экани белгиланиши айнан халқ иродасининг ифодасидир. Зеро, ҳуқуқий давлатда барча жараёнлар қонуний асослар устига қўрилади, давлат хизматчиларидан ҳуқуқ доирасида фикрлаш, барча масалаларга ҳуқуқий кўз билан қараш талаб этилади.

Ҳуқуқий давлатда барча фуқаролар қонун олдида тенг бўлади, давлат ҳокимиятининг олий органлари ҳам қонунларга бўйсунди ва қонунларнинг муқаррар ижросини таъминлайди.

Ижтимоий давлат эса ҳар бир фуқарога муносиб турмуш кечириши учун шарт-шароит яратиш мажбуриятини зиммасига олади. Бу мавжуд ресурсларни ижтимоий адолат тамойиллари асосида тақсимлаш, жамиятда кучли табақаланиш авж олишига йўл қўймаслик, энг заиф қатламлар учун ҳам сифатли таълим ва тиббиёт кафолатланиши, самарали ижтимоий ҳимоя дастурлари ишлаши, имконияти чекланган ва қўлловга муҳтож фуқароларни қўллаб-қувватлаш, адолатли меҳнат қонунчилиги ва пенсия тизими кабиларни англади. Оддийроқ айтганда, энг камбағал оиланинг болаларида ҳам соғ-саломат ўсиб-ўлғайиб, яхши таълим олиб, фаровонликка эришиши имконияти бўлиши керак.

Дунёвий давлатда давлат ва дин бир-биридан ажратилган бўлиб, диний эътиқодидан қатъи назар, давлат барча инсонларга бир хил муносабат бўлади, диний эътиқодга қараб чекловлар ўрнатилишига ёки имтиёзлар берилишига йўл қўйилмайди.

Янгиликдан Конституциямиз Ўзбекистоннинг ҳеч қачон демократиядан воз кечмаслиги, ҳуқуқий давлатчиликка содиқлиги кафолати ҳамдир.

Унга асосан, эндиликда инсон билан давлат органларининг ўзаро муносабатларида юзага келадиган қонунийликдаги барча зиддиятлар ва ноаниқликлар инсон фойдасига талқин этилади. Бу шуни англатадики, қонунчиликда аниқ белгилаб қўйилган масалаларда зиддият юзга келса, масала давлат манфаатига эмас, инсон фойдасига ҳал этилади.

Юқоридагилар билан бир қаторда янгиликдан Конституцияга халқ манфаатлари йўлида инсон ҳуқуқлари ҳимояси ва кафолатларини кучайтиришга қаратилган бошқа кўплаб нормалар ҳам қўшилди.

Масалан, Ўзбекистонда ўлим жазосининг тақиқланиши, агар шахснинг ўз айбини тан олгани унга қарши ягона далил бўлса, у айбдор деб топилгани ёки жазога тортилиши мумкин эмаслиги, қонунни бузган ҳолда олинган далиллардан одил судловни амалга ошириш чоғида фойдаланишга йўл қўйилмаслиги, ҳар ким ўз шахсига доир нотўғри маълумотлар тузатилишини, ўзи тўғрисида қонунга хилоф йўл билан тўпланган ёки ҳуқуқий асосларга эга бўлмаган қонун маълумотларининг йўқ қилинишини талаб қилиш ҳуқуқига эга экани, давлатнинг зиммасига интернет жаҳон ахборот тармоғидан фойдаланишни таъминлаш учун шарт-шароитлар яратиш мажбурияти юклатилиши ва ҳоказолар шулар жумласидандир.

Бир сўз билан айтганда, янги таҳрирдаги Конституциямиз келажаги ёруғ давлатнинг ишончли ҳуқуқий кафолати сифатида ўзида инсон ҳуқуқлари, демократия, эркинлик, барқарорлик ва тараққиёт тамойиллари мажмуини ифодалайди. Жамият эса у орқали демократик ҳуқуқий давлат куриш ва фуқаролик жамиятини барпо этишни энг олий мақсад деб билиб, шунга интилади. Зеро, инсон манфаатлари устувор юртда тараққиёт ва фаровонлик бўлади.

Робохон МАҲМУДОВА, Олий суд раисининг биринчи ўринбосари

Янги таҳрирда қабул қилинган Конституциямиз давлат бошқарувида, халқ ҳаётида кузатилаётган жиддий ўзгаришларнинг ёрқин ифодаси, юртимизнинг келажак йўлини белгилаб берувчи қонунлар мажмуасидир.

Унга киритилган янги нормалар, белгиланган меъёрлар одил судлов соҳасида ҳам туб ўзгаришларни талаб қилади.

Президентнинг 2023 йил 8 майдаги фармонида янги таҳрирдаги Конституция олий юридик кучга эга эканлигидан келиб чиқиб, давлат органлари ва ташкилотлари, шу жумладан, суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятида тўғридан-тўғри ва сўзсиз қўлланилиши, Конституция нормаларини амалга ошириш учун бошқа қонунчилик ҳужжатларининг мавжуд эмаслиги ёки қонунларга Конституцияга мувофиқ ўзгариш ва қўшимчалар киритилмаганлиги важи билан қўллашни рад этиш қатъиян тақиқланиши кўрсатиб ўтилди.

Президентнинг 2023 йил 8 майдаги фармонида янги таҳрирдаги Конституция олий юридик кучга эга эканлигидан келиб чиқиб, давлат органлари ва ташкилотлари, шу жумладан, суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятида тўғридан-тўғри ва сўзсиз қўлланилиши, Конституция нормаларини амалга ошириш учун бошқа қонунчилик ҳужжатларининг мавжуд эмаслиги ёки қонунларга Конституцияга мувофиқ ўзгариш ва қўшимчалар киритилмаганлиги важи билан қўллашни рад этиш қатъиян тақиқланиши кўрсатиб ўтилди.

Шунинг учун ушбу йўналишда Ўзбекистон Олий суди учун энг муҳим масалалардан бири — белгиланган вазифаларни одил судловни амалга ошириш жараёнида таъминлашга қаратилди. Бунинг учун, биринчи навбатда, Конституциянинг тўғридан-тўғри амал қилиши ҳақидаги нормани ва унинг қондаларини амалиётда қўллаш борасида 2023 йил 23 июнда Олий суд Пленуми ўтказилди. Пленумда “Одил судловни амалга оширишда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси нормаларини тўғридан-тўғри қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида” қарор қабул қилинди.

Пленум қароридан судлар кўриб чиқилаётган ҳуқуқий муносабатларни тартибга солувчи қонун ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатнинг мазмунини баҳолаши ва Конституция нормаларини тўғридан-тўғри амал қилувчи олий юридик кучга эга норматив-ҳуқуқий асос сифатида қўллаш лозимлиги асосий ғоя сифатида белгиланди.

Ҳўш, ўтган қисқа вақт ичида бу борада қандай ишлар амалга оширилди?

Жиноят ишлари бўйича судларда 29 мингдан ортиқ шахсга нисбатан жами 24 мингта иш бўйича суд қарорларини қабул қилишда Конституция нормалари кенг қўлланилди. Судларда 5200 дан ортиқ шахсга нисбатан 3600 та ишни кўриб чиқишда Конституциянинг инсон шаъни

суд қароридан мазкур нормага амал қилинди.

Конституция нормалари нафақат жиноят судлари, балки оммавий ҳуқуқий муносабатларга оид низоларни кўришда маъмурий судлар томонидан ҳам тўғридан-тўғри қўлланилмоқда.

Бош қонунда ҳар ким ўзининг ҳуқуқ ва эркинликлари бузилган, деб ҳисобласа, ҳеч қандай тўсиқларсиз, судга мурожаат қилиш кафолати белгилаб қўйилган. Шу асосга кўра, давлат органлари билан ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиққан низолар юзасидан фуқаролар маъмурий судларга 2023 йилнинг 9 ойи давомида давлат ва маъмурий органлар устидан 12 мингта яқин ариза билан мурожаат қилган, шундан 6,5 мингдан ортиқ талаб, бошқача айтганда, 60 фоиз ариза қаноатлантирилган. Эътиборлиси, маъмурий судларнинг 1,5 мингта яқин қарориди Конституциямиз нормалари тўғридан-тўғри бажарилган.

Маъмурий судлар амалиётида пенсия таъминоти кафолатлари, ҳуқуқий таъсир чоралари мутаносиблик принципига асосланиши ва қонунчиликдаги барча зиддият ва ноаниқликлар инсон фойдасига талқин этилиши, хусусий мулк дахлсизлигини кафолатлаш бора-бора конституциявий нормалар ҳам фаол қўлланилмоқда.

Инсоннинг фуқаролик муносабатларидан келиб чиқадиган шахсий, сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ҳуқуқлари ва эркинликлари, қорхона, ташкилотлар ҳуқуқлари ҳамда қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш фуқаролик ва иқтисодий суд вазифаларига кирди. Бу борада ҳам Конституцияга бир мунча янгиликлар киритилган. Хусусан, аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож тоифаларини қўллаб-қувватлаш, муносиб турмуш шароитини яратиш, ҳеч ким эътибордан четда қолмаслиги учун давлатнинг фуқаролар олдидаги ижтимоий масъулиятини кучайтиришга қаратилган нормалар мустақамланди. Илк бор ҳар кимнинг уй-жойли бўлиш ҳуқуқи белгиланди.

Ушбу кафолатлардан одил судловни амалга оширишда кенг фойдаланилмоқда. Фуқаролик ишлари бўйича судларда ҳозирги кунга қадар 9 мингта яқин низо Конституция нормалари асосида ҳал этилган.

Конституциямизда бозор муносабатларини ривожлантириш, хусусий мулк, тadbirkorликни ҳимоялаш ва бозор иқтисодиёти ижтимоий йўналтирилганини таъминлашга қаратилган механизмлар ҳам янада мустақамланди.

Тахлилларга кўра, тadbirkorларнинг ҳуқуқлари билан боғлиқ низолар кўриб чиқиладиган иқтисодий судлар томонидан ҳозирги кунга қадар 3,5 мингдан ортиқ низо ҳал этишда тўғридан-тўғри конституциявий нормаларга асосланилган.

Умуман, Конституциямиз нормаларини тўғридан-тўғри қўллаш амалиёти нафақат судлар ёки ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари, балки тартиб-қонда билан ишлайдиган барча давлат идоралари учун мажбурийдир. Бу борада судлар ўз амалиёти билан давлат органларида қонунчиликни таъминлашни мақсад қилган.

8 ДЕКАБРЬ — ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ КУНИ

ТАРАҚҚИЁТИМИЗ ҚОМУСИ

Нодир ЖУМАЕВ, Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Саноат, қурилиш ва савдо масалалари қўмитаси раиси, иқтисодий фанлари доктори, профессор

Бошланиши 1-бетда

Бозор муносабатларини ривожлантиришда ҳалол рақобат муҳитининг қарор топиши аҳамиятли ҳисобланади. Барча бизнес субъектлари учун давлат томонидан тенг шароитнинг таъминланиши рақобат муҳитини яратиб, инновацион тараққиётни жадаллаштиради. Мулкдорлар ва инвесторлар учун давлат томонидан қулай бизнес муҳити яратилиши, шубҳасиз, иқтисодий тараққиётни таъминлашнинг муҳим омилдир.

ҳар қандай фаолиятни амалга оширишда ва ўз фаолияти йўналишларини мустақил равишда танлашга ҳақли. Ўзбекистон Республикаси ҳудудда иқтисодий макон бирлиги, товарлар, хизматлар, меҳнат ресурслари ва молиявий маблағларнинг эркин ҳаракатланиши кафолатланади

Шу билан бирга, иқтисодий таъминоти, бозор муносабатларини ривожлантириш ва ҳалол рақобат учун шарт-шароит яратиш, истеъмолчиларнинг ҳуқуқлари устуворлигини ҳисобга олган ҳолда иқтисодий фаолият, тадбиркорлик ва меҳнат қилиш эркинлиги давлат томонидан кафолатланади. Барча мулк шакллари тенг ҳуқуқлиги ва ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилиниши таъминланади. Бош қонунимизга киритилган янгиланган нормаларга асосан, мулкдор ўзига тегишли бўлган мол-мулкка ўз хоҳишича эгалик қилади, ундан фойдаланиш ва уни тасарруф этади. Мол-мулкдан фойдаланиш атроф-муҳитга зарар етказмаслиги, бошқа шахслар, жамият ва давлатнинг ҳуқуқларини ҳамда қонуний манфаатларини бузмаслиги керак.

Таъкидлаш лозимки, тадбиркорлик субъектлари учун маъмурий ва солиқ юкни камайтириш, бизнеснинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, асосийси, бизнес юриштидаги бюрократик тўсиқларни олиб ташлашга қаратилган қатор ижобий ишларни амалга оширишга киришилди. Жумладан, Президентимизнинг бизнес муҳитини яхшилаш ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлашга қаратилган қатор фармон ва қарорлари қабул қилинди. Бу эса тадбиркорлик субъектларининг тушуми ва экспорт салоҳиятини оширишга ижобий таъсир қилди.

Адлия вазирлиги маълумотларига кўра, бугунги кунда тадбиркорлик фаолиятини тартибга солувчи қонунчилик ҳужжатлари тарқоқ ва ниҳоятда кўп бўлиб, уларнинг сони 5 мингга яқин. Бу, ўз навбатида, соҳага доир қонунчиликни тақомиллаштириш ва уларни тизимлаштиришни тақозо этади. Мазкур жараён тадбиркорликнинг фундаментал ҳуқуқий устуворлигини аниқ белгилашни қамраб олади.

Шундан келиб чиқиб, 3 йилга яқин вақт давомида Тадбиркорлик кодекси лойиҳаси ишлаб чиқилди. Уни ишлаб чиқишга маҳалла-дебатлар асосида фаолият юритилиши учун ижтимоий-иқтисодий шарт-шароит яратиш функциясини бажаради. Конституциявий ислохотларда иқтисодий йўналишдаги ўзгаришларнинг моҳияти халқнинг давлат бунёд этишининг энг муҳим шарти

қаратилган. Бу, ўз навбатида, иқтисодий, ижтимоий ва экологик вазиятни ҳар томонлама мақбуллаштириш орқали инсонлар ҳаётини яхшилаш ва фаровонлигини ошириш, адолатли ва барқарор жамият қуришга интилишни кучайтиради.

Шу боис, Конституцияимизнинг 14-моддаси давлат ўз фаолиятини инсон фаровонлигини ва жамиятнинг барқарор ривожланишини таъминлаш мақсадида қонунийлик, ижтимоий адолат ва бирдамлик принциплари асосида амалга оширади, деган мазмунда баён этилиб, барқарор ривожланишни таъминлаш давлат фаолиятининг асосий вазифаси сифатида белгиланди.

Бу жамиятни бирлаштирадиган ва мустақимлашадиган, инсонларни умумий мақсад йўлида сафарбар қилувчи, улар ўртасида ўзаро боғлиқликни таъминлашга қаратилган муносабатлар, жамиятни биргаликда ривожлантириш принциплари асосланади. Мазкур принцип жамият ҳаётида тинчлик, миллатлараро тотувлик, диний бағрикенглик, дустлик ва ҳамжихатлик туйғусини мустаҳкамлаш, умумхалқ манфаатларини озага чиқариш, пировардида одамлар ўртасида ижтимоий бирдамликни ривожлантиришга хизмат қилади. Ижтимоий бирдамлик жамиятда ҳеч бир инсон орқасида ўз муаммолари билан ёлғиз қолиб кетмаслигини ҳамда инсонлар бир-бирига ўзаро ёрдам кўрсатишига асосланган ривожланишни таъминлайди. Янада соддароқ айтганда, ушбу норма жонажон Ватанимиз ижтимоий-иқтисодий тараққиёти учун фуқароларни бирдамлик ва бирлашишга қўллаб-қувватлаш каби азаллий қадриятларимизни янада мустаҳкамлайди.

Ушбу норма киритилишининг зарурати, энг аввало, юртимизда барча соҳаларнинг барқарор ривожланиши таъминлаш ҳамда давлат бюджетини шакллантириш, солиқларни белгилаш, қонунлар ва бош-

қа норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилишда давлатнинг халқ олдидagi вазифаларини етарли даражада бажаришдан иборатдир.

Давлат ўз фаолиятини жамиятнинг барқарор ривожланишини таъминлаш мақсадида амалга оширади, деб белгилашда ижтимоий давлат ғояси ўз ифодасини топаётганини кўриш мумкин.

Мамлакатимизда 2030 йилгача бўлган Барқарор ривожланиш соҳасидаги миллий мақсадларда аҳоли фаровонлигини ошириш, соғлом турмуш тарзи, сифатли таълим, гендер тенглик, барқарор инфратузилма, хавфсизлик ва экологик барқарорлигини таъминлаш, шунингдек, бандликни ошириш, тенгсизликни қисқартириш, иқлим ўзгариши ва унинг оқибатларига қарши курашиш, имкониятлардан фойдаланиш каби муҳим вазифалар белгиланган.

Шу ўринда тадбиркорлик фаолияти кафолатларини кучайтириш, бозор муносабатларини ривожлантириш, ҳалол рақобат муҳитига шарт-шароит яратиш, қулай инвестициявий ва ишбилармонлик муҳитини таъминлаш, адолатли солиқ тизимини йўлга қўйиш, монополистик фаолиятни чеклаш орқали, том маънода, эркин бозор иқтисодиётини шакллантириш учун барқарор асос яратилганини алоҳида эътироф этиш жоиз. Мазкур йўналишлардаги ҳуқуқий кафолатлар мамлакатимизнинг янгиланган Конституцияси билан мустаҳкамлаб қўйилди.

Ҳеч шубҳасиз айтиш мумкинки, янги таҳрирдаги Конституцияимиз ривожланиш жараёнининг узлуксизлиги ва изчиллигини таъминлашга баробарида, республиканинг миллий устувор манфаатларини ақс эттиради. Бунчи биргина иқтисодий соҳага оид киритилган нормалар мисолида ҳам кўриш мумкин. Белгилаб қўйилдики, Ўзбекистон ҳудудда иқтисодий макон бирлиги, товарлар, хизматлар, меҳнат ресурслари ва молиявий маблағларнинг эркин ҳаракатланиши кафолатланади. Бу норманинг жорий этилиши

товарлар, хизматлар, меҳнат ресурслари ва капиталнинг мамлакат бўйлаб ҳеч қандай тўсиқларсиз ҳаракатланишига кенг йўл очди. Энг муҳими, бозор иқтисодиётининг асосий принципидан бири — эркин рақобат муҳитини қарор топтиради. Жаҳон савдо ташкилотининг асосий талабларидан бири ҳам меҳнат ресурслари, товарлар, хизматлар ва капиталнинг эркин ҳаракатланишини таъминлаш ҳисобланади.

Ушбу норма бу борадаги ютуқларимизни мустаҳкамлаш билан бирга, барқарор иқтисодий ўсишга эришиш, рақобат муҳитини таъминлаш, тадбиркорлик субъектларига тенг шароит яратиш асосида миллий иқтисодиётимиз рақобатбардошлигини ошириш имконини беради.

Иқтисодий соҳасида илгор тажрибага эга давлатлар амалиётида бир мамлакат ичиде ёки ўзаро манфаатдор давлатлар ўртасида савдо муносабатларини ривожлантириш, ишлаб чиқарувчилар ва хусусий бизнес эгаларини иқтисодий жиҳатдан рағбатлантириш, бозордаги тақчилликнинг олдини олиш, талаб ва тақдир мувозанатини таъминлаш

диёт барқарор ўсиши, фаровон ҳаётимиз таянчи ҳисобланган ишбилармонларнинг эркин фаолияти учун мустаҳкам ҳуқуқий кафолатли ўлароқ, тадбиркорларнинг эркин ва самарали фаолият юритиши, бизнес муҳитини яхшилаш, ички ва ташқи савдо ривожланиши, аҳолини тадбиркорликка кенг жалб қилиш орқали бандликни таъминлашга хизмат қилади.

Ҳуқуқий давлатнинг энг муҳим вазифаларидан бири мулк ҳуқуқи дахлсизлигини таъминлаш ҳамда мулкдор ҳуқуқларини амалга ошириш ва ҳимоя қилиш учун зарур иқтисодий-ҳуқуқий шарт-шароитлар яратишдан иборат.

Ушбу ҳуқуқлар Конституциянинг 47-моддасида ўз аксини топи: "Ҳар ким уй-жойли ҳуқуқига эга. Ҳеч ким суднинг қарорисиз ва қонунга зид тарзда уй-жойидан маҳрум этилиши мумкин эмас. Уй-жойидан маҳрум этилган мулкдорга уй-жойнинг қиймати ҳамда у қўрган зарарларнинг ўрни қонунда назарда тутилган ҳолларда ва тартибда олдиндан ҳамда тенг қийматда қопланиши таъминланади".

Мазкур мулк билан уй-жой мулкдорларига нисбатан икки турдаги муҳим конституциявий кафолат белгиланди: суд кафолати ва уй-жой учун компенсация олиш кафолати. Суд кафолати уй-жойга нисбатан мулк ҳуқуқининг бекор қилиниши билан маҳрум этилишига йўл қўйилмаслигини аниқлатади. Бу кафолат уй-жойга нисбатан мулк ҳуқуқи мулкдорнинг эркин-хоҳишдан қатъи назар, мажбурий тарзда бекор бўлаётганда қўллаб-қувватлашга қаратилган. Бундан суд томонидан мулк ҳуқуқининг бекор бўлишига сабаб бўлувчи ҳолатлар амалдаги қонун ҳужжатлари асосида объектив тарзда кўриб чиқилади. Албатта, мазкур тартиб мулкдор ҳар қандай ҳолатда ҳам асоссиз равишда уй-жойидан маҳрум этилмаслигини кафолатлайди.

Уй-жой учун компенсация олиш кафолати эса мулкдор иқтисодий манфаатлари ҳимоясига йўналтирилгани билан эътиборга молик. Мазкур норма қонунда белгиланган ҳолларда ва тартибда уй-жойидан маҳрум этилган мулкдорни шу уй-жой ва уни етказилган зарар учун тенг қийматда компенсация олишини кафолатлайди.

Ушбу норма уй-жой мулкдорларни ҳуқуқини кафолатли таъминлаш, уй-жойлар ноқонуний олиб қўйилиши билан бондизм нуқсонли ҳолатларнинг олдини олиш, суд ҳимоясини кенгайтиришга хизмат қилади.

диёт барқарор ўсиши, фаровон ҳаётимиз таянчи ҳисобланган ишбилармонларнинг эркин фаолияти учун мустаҳкам ҳуқуқий кафолатли ўлароқ, тадбиркорларнинг эркин ва самарали фаолият юритиши, бизнес муҳитини яхшилаш, ички ва ташқи савдо ривожланиши, аҳолини тадбиркорликка кенг жалб қилиш орқали бандликни таъминлашга хизмат қилади.

Ҳуқуқий давлатнинг энг муҳим вазифаларидан бири мулк ҳуқуқи дахлсизлигини таъминлаш ҳамда мулкдор ҳуқуқларини амалга ошириш ва ҳимоя қилиш учун зарур иқтисодий-ҳуқуқий шарт-шароитлар яратишдан иборат.

Ушбу ҳуқуқлар Конституциянинг 47-моддасида ўз аксини топи: "Ҳар ким уй-жойли ҳуқуқига эга. Ҳеч ким суднинг қарорисиз ва қонунга зид тарзда уй-жойидан маҳрум этилиши мумкин эмас. Уй-жойидан маҳрум этилган мулкдорга уй-жойнинг қиймати ҳамда у қўрган зарарларнинг ўрни қонунда назарда тутилган ҳолларда ва тартибда олдиндан ҳамда тенг қийматда қопланиши таъминланади".

Мазкур мулк билан уй-жой мулкдорларига нисбатан икки турдаги муҳим конституциявий кафолат белгиланди: суд кафолати ва уй-жой учун компенсация олиш кафолати. Суд кафолати уй-жойга нисбатан мулк ҳуқуқининг бекор қилиниши билан маҳрум этилишига йўл қўйилмаслигини аниқлатади. Бу кафолат уй-жойга нисбатан мулк ҳуқуқи мулкдорнинг эркин-хоҳишдан қатъи назар, мажбурий тарзда бекор бўлаётганда қўллаб-қувватлашга қаратилган. Бундан суд томонидан мулк ҳуқуқининг бекор бўлишига сабаб бўлувчи ҳолатлар амалдаги қонун ҳужжатлари асосида объектив тарзда кўриб чиқилади. Албатта, мазкур тартиб мулкдор ҳар қандай ҳолатда ҳам асоссиз равишда уй-жойидан маҳрум этилмаслигини кафолатлайди.

Уй-жой учун компенсация олиш кафолати эса мулкдор иқтисодий манфаатлари ҳимоясига йўналтирилгани билан эътиборга молик. Мазкур норма қонунда белгиланган ҳолларда ва тартибда уй-жойидан маҳрум этилган мулкдорни шу уй-жой ва уни етказилган зарар учун тенг қийматда компенсация олишини кафолатлайди.

Ушбу норма уй-жой мулкдорларни ҳуқуқини кафолатли таъминлаш, уй-жойлар ноқонуний олиб қўйилиши билан бондизм нуқсонли ҳолатларнинг олдини олиш, суд ҳимоясини кенгайтиришга хизмат қилади.

Аҳоли фаровонлиги ошяпти

Иқтисодий йўналишда олиб борилган тарихий ислохотлар натижасига эътибор қаратадиган бўлсак, 2017-2022 йилларда саноат маҳсулотлари 1,4 баробар, қишлоқ ҳўжалиги 1,2 баробар, бозор хизматлари ва қурилиш ишлари 1,9 баробар ошганини кўриш мумкин. Бундай натижага эришишда асосий мақсадлар саноат тармоқларида диверсификация қилиш жараёнини тезлаштириш, юқори технологияли ишлаб чиқариш қувватларини жойлаштириш, биринчи навбатда, маҳаллий хомашени чуқур қайта ишлаш асосида юқори қўшилган қийматга эга тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқариш билан боғлиқ стратегик вазифаларни ҳал этишга қаратилди.

Махсус иқтисодий ёки кичик саноат зоналари, технопарк ва кластерлар шаклидаги корхоналарнинг ҳудудий бирлашмалари тизими шакллантирилди. Ушбу даврда эркин иқтисодий зоналар 20 тага, кластерлар 506 тага, кичик саноат зоналари 317 тага етди. Улар томонидан яратилган маҳсулотнинг саноат ишлаб чиқаришидаги улуши эркин иқтисодий зоналарда 4,9 фоизни, кластерда 5,2 фоизни ҳамда кичик саноат зоналарида 1,2 фоизни ташкил этди. Натижада саноатнинг ЯИМдаги улуши 21,1 фоиздан 26,7 фоизгача барқарор ўсиши таъминланди.

Экспортнинг ўсишига юқори қўшилган қийматга эга саноат маҳсулотлари ҳажми 169 фоизга ошиши, шунингдек, пахта эркин иқтисодий зоналарда 4,9 фоизни, кластерда 5,2 фоизни ҳамда кичик саноат зоналарида 1,2 фоизни ташкил этди. Натижада саноатнинг ЯИМдаги улуши 21,1 фоиздан 26,7 фоизгача барқарор ўсиши таъминланди.

Ҳомашэ экспорти эса деярли 22 фоиз ёки 732 миллион долларга камайган.

2023 йилнинг январь-сентябрь ойларида саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажми 5,7 фоиз ўсиб, 460 триллион сўмни ташкил этди. Жумладан, тармоқ корхоналари томонидан 268 триллион сўмлик (ўсиш 5,9 фоиз) ҳамда ҳудудий корхоналар томонидан 192 триллион сўмлик (ўсиш 5,5 фоиз) маҳсулотлар ишлаб чиқарилди.

Тармоқ ўсишига ҳисса қўшган асосий омиллар ҳақида тўхталадиган бўлсак, металлургия тармоғининг жами саноат ўсишидаги ҳиссаси 1,4 фоиз (ўсиш 4,1 фоиз), нефть ва газ тармоғи 0,5 фоиз (ўсиш 12,7 фоиз), тўқимачилик тармоғи 0,8 фоиз бандни (ўсиш 7,1 фоиз) ташкил этди. Бундан ташқари, тармоқ ўсишига озиқ-овқат маҳсулотлари 0,8 фоиз банд (6,9 фоиз), автотранспорт 0,7 фоиз банд (10,1 фоиз), электр ва газ билан таъминлаш тармоғи 0,4 фоиз банд (ўсиш 8,8 фоиз), қурилиш материалларини ишлаб чиқариш 0,3 фоиз банд (12,5 фоиз) билан ҳисса қўшди.

Шунингдек, қишлоқ ҳўжалигида ресурс тежовчи технологияларни қўллаш, тармоқда мулкчиликнинг янги шаклини жорий этиш ва ерларнинг мелiorиорати ҳолатини яхшилашга қаратилган тизимли чоралар қўрилиши натижасида тармоқ маҳсулот етиштириш йиллик ўртача ўсиш суръати 2017-2022 йилларда 2,5 фоизни ташкил этди. Қишлоқ ҳўжалигида жами 394,3 минг гектар майдон қайта фойдаланишга киритилди, 256,3 минг гектар майдонда сув тежовчи тизимлар ва 146,8 минг гектарда зигилуван қувурлар орқали сугориш жорий этилди. Томчилятиб сугориш ускуна ва жиҳозлари ишлаб чиқаруви 25 та корхона ташкил этилди. Маҳаллийлаштириш даражаси 60 фоизга етказилди ва бир гектар сув тежовчи ускуналар нархи 5 минг доллардан ўртача 2 минг долларгача пасайди.

Аграр соҳада кластер ва кооперациялар фаолияти ривожлантирилди, 463 та агрокластер фаолияти самарали йўлга қўйилди. Соҳани рақамлаштириш бўйича қарий 559 минг гектар пахта ва галла майдонлари контурлар кесимида, экин турлари номи ва бошқа маълумотлари рақамли платформага жойлаштирилиб, он-лайн мониторинг қилиш имкони яратилди. 92,6 минг гектар пахта ва галла майдони деҳқон ҳўжаликлари ташкил этиш учун очиқ электрон танловларга чиқарилди.

Ислохотлар шароитида аҳоли даромадининг ошиши, хизматлар соҳасини ривожлантириш бўйича ҳар бир туман, шаҳар ва маҳаллалар кесимида амалга оширилган маъруза чоралар натижасида сўнгги 2 йил ичиде бозор хизматлари ўсиш суръати ўртача 15 фоизни ташкил этди. Қишлоқ ҳўжалигида мулкчиланмаган ерларни хусусийлаштиришга қаратилган ислохот натижасида 1814 гектар ер майдони аукцион савдоларида реализация қилинди.

Келгуси 7 йилдаги асосий мақсад иқтисодий барқарорлигини ҳамда инклюзив ривожланишини таъминлаш ҳисобланади. Шу мақсадга эришишда камбағалликни қисқартиришда кейинги босқич, яъни аҳолининг иқтисодий жиҳатдан ўзига тўқлигини мустаҳкамлаш ва бунинг учун зарур шароит яратишга асосий эътибор қаратилади. Бунга эришиш ва уни амалга оширишда янгиланган Конституцияимиз мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилади.

Ғоёсийий вазият, глобаллашув жараёнининг фаолашуви ҳамда иқтисодий но-аниқликларга қарамай, мамлакатимиз макрoиқтисодий кўрсаткичларининг барқарор ўсиши таъминланапти. Буларнинг барчаси иқтисодий муаммоларни ҳал этишда тизимли ёндашув йўлга қўйилгани ҳамда ҳудудларни ривожлантиришга берилаётган эътибор самарасидир. Зеро, инвестициялар ва янги технология чечимлар барча ҳудудларни ривожлантиришнинг муҳим омилдир.

Хулоса қилиб айтганда, янги Конституция қатор ижобий жиҳатлари билан халқимизнинг муносиб турмуш кечириши ва мамлакатимиз тараққиёти учун беиёс аҳамиятга эга. Замонавий ижтимоий-иқтисодий муносабатларнинг конституциявий ва ҳуқуқий мақоми янги Ўзбекистоннинг дунё ҳамжамиятидаги ўрни ва нуфузи янада орттишга хизмат қилиб, жонажон юртимизнинг ижобий имижини юксалтиради.

бўлган — ислохотлар жараёнида инсон манфаатларини таъминлашга эришиш ҳисобланади. Шунингдек, унда хусусий мулк дахлсизлиги, ерга эгалик қилиш ҳуқуқи, фуқаролик жамияти институтларининг ўрни конституциявий даражага кўтарилганини кўриш мумкин.

Авалло, шунчи қайд этиш кераки, Бош қонунимизга "Давлат қулай инвестициявий ва ишбилармонлик муҳитини таъминлайди. Тадбиркорлар қонунчилига мувофиқ

дек, етакчи халқаро ташкилотлар — USAID, Жаҳон банки, Осиё тараққиёт банки, Европа тикланиш ва тараққиёт банки, Халқаро молия корпорацияси, "Berlin Economics" иқтисодий гуруҳи, Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотига кодекс лойиҳаси тақдим этилиб, ушбу ташкилотлардан экспертиза натижалари бўйича хулоса ва таклифлар олинди.

Конституцияимизда барқарор ривожланиш масалаларига ҳам алоҳида эътибор

КОРРУПЦИЯСИЗ КЕЛАЖАК САРИ

ОРТГА ҚАЙТМАС ТУС ОЛГАН ДЕМОКРАТИК ИСЛОҲОТЛАР

ХАЛҚИМИЗ ОРЗУ ҚИЛГАН ОЧИҚ ВА АДОЛАТЛИ ЖАМИЯТ, ҚУДРАТЛИ ДАВЛАТ БАРПО ЭТИШГА ЗАМИН БЎЛАДИ

Акmal БУРХОНОВ, Коррупцияга қарши курашиш агентлиги директори

Бошланғич 1-бетда

ОЧИҚ ЭЪЛОН ҚИЛИНИШИ ЛОЗИМ БЎЛГАН МАЪЛУМОТЛАР РЎЙХАТИ КЕНГАЙМОҚДА

Ўзбекистонда очик маълумотларга ҳуқумат шаффофлигининг муҳим воситаси ва рақамли иқтисодийнинг ривожлантиришига ҳисса қўшадиган омил сифатида катта аҳамият қаратиلىмоқда. Бу борада давлат органлари ва ташкилотлари томонидан очик эълон қилиниши лозим бўлган ижтимоий аҳамиятга молик маълумотларнинг қатъий рўйхати тасдиқланиб, ахборотлар жойлаштириладиган ресурс, янгилаб бориш мuddати ва масъул ижрочилар аниқ белгилаб берилган. Янги фармон асосида очик эълон қилиниши лозим бўлган ижтимоий аҳамиятга молик маълумотлар рўйхати янада кенгайтирилиб, аҳолини қийнаб келадиган қатор долзарб масалалар ечимини топмоқда. Масалан, фирибгарлик ҳолатларининг олдини олиш ва навбатга туриш тизими очик ва шаффоф бўлиши таъминлаш мақсадида ҳаж зиёратига

коррупцияга қарши курашишнинг қонуний асосларини янада такомиллаштириш кўзда тутилмоқда.

Коррупция иллатига қарши курашда фуқаролар ва жамоатчилик билан яқин ҳамкорликда ишлаш — энг самарали ва ўзини оқлаган услуб. Бу борада энг нозик ва айна пайтда муҳим масала уларнинг ҳуқуқларини ишончли ҳимоя қилиши ва қаролатлашдир. Айна жиҳат давлат дастурида алоҳида эътиборга олинган. Унга қўра, коррупция тўғрисида хабар беришнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш механизмларини назарда тутувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ишлаб чиқилди. Бундан коррупция билан боғлиқ муносабатларни қабул қилиш ва улар билан ишлаш имкониятини беришчи ягона марказлаштирилган электрон тизимни яратиш назарда тутилмоқда. Бундан ташқари, эндиликда бюрократик тўсиқларни, коррупциявий хавф-хатарлар ва инсон омиллини қисқартириш мақсадида вазирлик ва идораларнинг кадрлар билан ишлаш йўналишидаги фаолияти htm.argos.uz электрон базаси орқали амалга оширилади.

Жаҳоннинг кўплаб барқарор ва тараққий этган мамлакатларида коррупцияга қарши курашишда нодавлат нотижорат ташкилотлар, оммавий ахборот воситаларининг кучли жамоатчилик назорати ҳал қилувчи омилдир. Биз ҳам коррупцион ҳуқуқбузарликни фож этиш, аҳолининг коррупцияга қарши муроасизлигини шакллантириш, ҳуқуқий билим ва кўникмаларини бойитиш, ижтимоий фаоллигини оширишда уларнинг илгор ташаббусларига, фаол кўмагига таяниб келмоқдамиз.

Ўтган йили агентлик бююртмасига асосан, Нодавлат нотижорат ташкилотлар ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини кўллаб-қувватлаш жамоат фонди томонидан нодавлат нотижорат ташкилотлар учун қиймати 500 миллион сўмлик 2 та лойиҳага давлат ижтимоий бююртмаси эълон қилинди. Келгуси йилда жамоат фонди томонидан грантлар ва ижтимоий бююртмалар сони ва ажратилаётган маблағлар миқдори оширилади. Халқ депутатлари вилоят, шаҳар кенгашлари ҳузуридаги нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини кўллаб-қувватлаш жамоат фонди орқали эълон қилинадиган давлат грантлари ажратиш учун танловларда мунтазам равишда коррупцияга қарши курашиш йўналишидаги мавзулар киритилади.

Яна бир муҳим жиҳат. Ўтган давр мобайнида соҳадаги тизимли ислохотлар самараси ўлароқ, Ўзбекистон "Open Data Watch" ташкилотининг "Open Data Inventory" (ODIN) очик маълумотлар рейтингига 66 балл йиғиб, жаҳон бўйича 40-ўринни, Марказий Осиёда эса 1-ўринни эгаллади. "Open Data Inception" маълумотида кўра, ҳозирги кунда мамлакатимиз жаҳон давлатлари орасида 124 та очик маълумотлар манбаси билан очик манбалар сони мавжудлиги бўйича дунёда 4-ўринни эгаллаб турибди.

Аммо очиклик соҳасида бунданда юқори натижа ва ўзгаришларга эришишни истасак, албатта, халқаро ташкилотларга аъзо бўлиш орқали умумэтироф этилган стандартлар талабларини бажаришимиз лозим. Шунданга демократия, коррупция, инвестиция, сўз эркинлиги даражаларини белгиловчи қатор нуфузли рейтинг ва индексларда ўз позицияларимизни янада яхшилашимиз.

Шу бois, давлат дастурига "Очик ҳуқуқат ҳамкорлиги" халқаро ташкилотига Ўзбекистоннинг аъзо бўлиши масаласи киритилгани катта аҳамиятга эга. Агентлик томонидан бу борадаги имкониятларни ўраниш ишлари аллақачон бошлаб юборилган: халқаро экспертлар ҳамда мазкур ташкилот мутахассисларига юртимизда мазкур йўналишда амалга оширилган ислохотлар ҳақида маълумот берилиб, музокарапар ўтказиб келинмоқда. Уйлайманки, очиклини таъминлаш борасида қабул қилинган қонунчилик ҳужжатлари ва маъмурий ислохотлар натижаси "Очик ҳуқуқат ҳамкорлиги" халқаро ташкилоти томонидан амалдаги асосий мезонларнинг янгиланган натижаларида Ўзбекистон позициясини бир неча баробар яхшилаш имконини беради.

Дастурга кўра, Коррупцияга қарши курашиш бўйича 2030 йилгача мўлжалланган миллий стратегия ишлаб чиқилиши ҳам коррупцияга сабаб бўлган омилларни аниқлаш ва уларни таҳлил қилиш, коррупцияга қарши курашиш бўйича белгиланган амалдаги механизмлар самарадорлигини баҳолаш ва такомиллаштириш, жамиятда коррупцияга нисбатан муроасиз муносабатни шакллантириш ишларини жадал давом эттиришда катта аҳамиятга эга.

Умуман олганда, янги Ўзбекистон коррупцияга қарши курашиш соҳасида халқимизнинг бугунги ҳаёти ва келажакига ижобий таъсир кўрсатадиган, ҳар бир инсон ҳаёти мисолида самарасини кўрадиган, ўз навбатида, юртимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътиборини демократик ва прогрессив давлат сифатида яхшилашга имкон берадиган қатъий ва изчил, янги ислохотлар йўлидан бормоқда.

Албатта, бу йўлда ҳали кўп ишлар қилиниши кераклигини ва уларни ҳал этиш оson кечмаслиги — катта меҳнат ва узок вақт талаб этишини, зиммамиздаги масъулият шунга яраша залворли эканини бугун яхши англаб туришимиз. Аммо ҳар қанча мураккаб бўлмасин, олдинизга қўйган ва интилаётган мақсадимиз аниқ — коррупциядан холи жамият барпо этиш. Бу мақсадга эришишда эса коррупциянинг ҳар қандай кўринишларига қарши муроасизликни кучайтириш, биргаликдаги саъй-ҳаракатларни тўхтатмаслик ва қатъий ислохотлардан ортга қайтмаслик энг муҳим вазифа бўлиб қолверади.

Давлат хизматларини кўрсатиш сифати яхшиланиб, ортқича тартиб-таомиллар қисқартирилди ҳамда электрон шаклда кўрсатиладиган давлат хизматлари сони оширилди. Рақамлаштириш орқали инсон омиллини имкон қадар истисно қилиш мақсадида давлат ва ҳўжалик бошқаруви органлари фаолиятини рақамлаштириш билан боғлиқ 369 та лойиҳа амалга оширилди. Давлат органлари ва ташкилотларида коррупциявий муносабатларнинг олдини олишга қаратилган превентив механизмлар яратилди. Аинқиса, давлат идоралари ва ташкилотларининг коррупцияга қарши курашиш фаолиятини мониторинг қилиш бўйича алоҳида рейтинг тизимлари — коррупцияга қарши курашиш ишлари самарадорлигини рейтинг баҳолаш ҳамда Очиклик индекси жорий этилиши соҳадаги ислохотларнинг амалий натижалари салмоқини янада оширди.

Янги таҳрирдаги Конституцияга илк бор коррупцияга қарши курашиш масаласи киритилгани ҳам ушбу йўналишдаги ислохотларнинг мамлакатимиз тараққиётида нечоғлиқ аҳамиятли эканини яққол намойён этди. Президентимиз шу йил 27 ноябрда имзолаган "Коррупцияга қарши курашиш тизimini янада такомиллаштириш ҳамда давлат органлари ва ташкилотлари фаолияти устидан жамоатчилик назорати тизими самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармон соҳадаги ислохотлар янада қатъий ва тизимли давом эттирилишига замин бўлди. Фармон коррупциянинг олдини олиш ва унга қарши курашиш соҳасида қилинаётган ишлар натижадорлигини ошириш, муҳим ижтимоий масалаларга оид очик маълумотлар кўламини янада кенгайтириш, улардан тўсиқларсиз фойдаланишни таъминлаш, шунингдек, "Ўзбекистон — 2030" стратегиясида белгиланган вазифаларни бажариш каби муҳим мақсадларни кўзда тутди.

Фармон билан ҳар чорақда Коррупцияга қарши курашиш агентлиги томонидан давлат органлари ва ташкилотлари кесимида содир этилган коррупцияга оид жиноятлар таҳлил қилиниши, ушбу жиноятлар кўрсаткичи ошган давлат органлари ва ташкилотларига кеңиктириб бўлмайдиган чора-тадбирларни бажариши учун агентлик ходимлари иштиро-

66 Янги Ўзбекистон коррупцияга қарши курашиш соҳасида халқимизнинг бугунги ҳаёти ва келажакига ижобий таъсир кўрсатадиган, ҳар бир инсон ўз ҳаёти мисолида самарасини кўрадиган, ўз навбатида, юртимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътиборини демократик ва прогрессив давлат сифатида яхшилашга имкон берадиган қатъий ва изчил, янги ислохотлар йўлидан бормоқда.

буровчиларнинг ягона онлайн навбати жорий этилиб, доимий янгилаб борилади ва у барча учун очик бўлади.

Шунингдек, фалсафа доктори (PhD) ва фан доктори (DSc) илмий даражасини олиш учун ўтказиладиган диссертация ҳимояси, ўрта-махсус ва профессионал

порталида эълон қилинган нархлар асосида шакллантирилади.

Коррупцияга қарши курашиш агентлиги давлат харидлари тўғрисидаги қонунчилик бузилгани ҳолатлари юзасидан маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисида баённомалар тузиш, шунингдек, харид қи-

таълим муассасалари, Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактабларга кириш имтиҳонлари, ҳарбий кафедраларга қабул қилишдаги саралаш танловларини интернет тармоғи орқали жонли эфирга узатиш тартиби жорий этилади.

Яна бир янгилик: давлат органлари ва ташкилотлари бюджетдан ташқари жамғармаларига келиб тушаётган маблағлар, масалан, жарима, давлат мулкни ижарага бериш ва сотиш, пулли хизматлардан келиб тушган маблағларнинг

лиш тартиб-таомилларини тўхтатиб туриш ваколатини бериш назарда тутилмоқда.

Давлат хариди жараёнидаги иштироки билан боғлиқ ҳолатда коррупцияга оид ҳуқуқбузарлик содир этган ёки манфаатлар тўқнашувига йўл қўйган, давлат хариди иштирокчиси бўлган юридик шахснинг мансабдор шахслари ёки таъсисчиларини Инсофсиз ижрочилар реестрига киритиш ҳамда ушбу шахслар бошқарувида ёки бенефициар таъсисчилигида бўлган бошқа юридик шахсларнинг ҳам давлат харидидаги иштирокчини чеклаш тартибини жорий қилиш ҳам муҳим чора-тадбирлардан бири этиб белгиланди.

Шунингдек, эндиликда агентлик томонидан давлат идораларининг ишонч телефонлари фаолияти самарадорлигини мониторинг қилиб борилади. Яъни янги тизим — "Қайта алоқанинг сирли мижози" тадбирлари давоминда агентлик масъул ходимлари томонидан ишонч телефонлари (Call-markaz) ҳамда расмий веб-сайтларда эълон қилинган телефон рақамларнинг доимий равишда ишчи ҳолатдаги масофавий мониторинг тартибда текширилади. Бу жараёнда аниқланган камчиликларни бартараф этиш бўйича давлат идораларига тақдимнома киритилади.

Агентлик томонидан "Халоллик вакцинаси" тамойили асосида аҳоли ва давлат хизматчиларининг коррупцияга қарши курашиш борасидаги билимларини доимий ошириб бориш амалиёти йўлга қўйилган. Утган давр мобайнида бу борада ўқув дастурлар, дарслик ва қўлланмалар ишлаб чиқилди. "Давлат фуқаролик хизматчилари учун масофавий малака ошириш курси" (ilm.argos.uz) доирасида 50 миңдан ортқ давлат фуқаролик хизматчиси иштирок этиб, сертификат олиши таъминланди. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш академиясида коррупцияга қарши курашиш соҳасида давлат органлари ва бошқа ташкилотларнинг 698 ходими учун 20 та малака ошириш тадбири ўтказилди.

Давлат бошқаруви академияси ва агентлик ҳамкорлигида "Коррупцияга қарши курашиш" дарслиги чоп этилди.

Давлат дастурига кўра, бу борадаги ишлар эндиликда тизимли давом эттирилади. Хусусан, давлат органларининг очиклини таъминлашга масъул ходимларини онлайн ўқитишга мўлжалланган "Open data" электрон таълим платформаси ишга туширилади. Электрон платформа ўқув модуллари яқини бўйича ҳар бир тинловчи эгаллаган билим ва малака тест синовидан ўтказилиб, натижалари тўпланган бағлар рейтингни асосида очик эълон қилинади.

"КОРРУПЦИЯСИЗ СОҲА" ЛОЙИҲАСИ САМАРАСИ

Мамлакатимизда капитал қурилиш, соғлиқни сақлаш, олий таълим ва давлат харидлари соҳаларида коррупция хавф-хатарлари, афсуски, ҳамон сақланиб қолмоқда. Шу бois, мазкур соҳаларда "Коррупциясиз соҳа" лойиҳалари амалга оширилмоқда. Эндиликда мазкур лойиҳа мактабгача ва мактаб таълимига ҳам кириб бориб, соҳани тартибга солуви норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар коррупцияга қарши экспертизадан ўтказилади ва коррупциявий омилларни аниқлаш ва бартараф этиш бўйича чора-тадбирлар белгиланади.

Олий таълим соҳасида эса лойиҳа доирасидаги ишлар янада такомиллаштирилади. Жумладан, HEMIS ахборот тизими орқали аноним сўровнома ўтказиш йўли билан олий таълим муассасаларининг ҳар йилги коррупцияга қарши

ДАВЛАТ ДАСТУРЛАРИ ҚАНДАЙ НАТИЖА БЕРМОҚДА?

Коррупцияга қарши курашиш йўналишидаги чора-тадбирлар изчиллигини таъминлаш мақсадида 2017 йилдан коррупцияга қарши курашиш соҳасида давлат

дастурларини қабул қилиш амалиёти йўлга қўйилди. Утган давр мобайнида 3 та давлат дастури (2017, 2019, 2021) қабул қилиниб, ижроси таъминланди. Натижада коррупцияга қарши курашиш соҳасида ислохотларни ягона ёндашув асосида самарали амалга ошириш механизми яратилди. Янги фармон билан Коррупцияга қарши курашиш бўйича 2023–2024 йилларга мўлжалланган навбатдаги давлат дастури тасдиқланди.

курашиш рейтингини аниқлаш амалиёти жорий этилади. Рейтинг натижалари бўйича салбий кўрсаткич қайд этган олий таълим муассасаларида коррупцияга қарши курашиш чора-тадбирлари дастури ишлаб чиқилади.

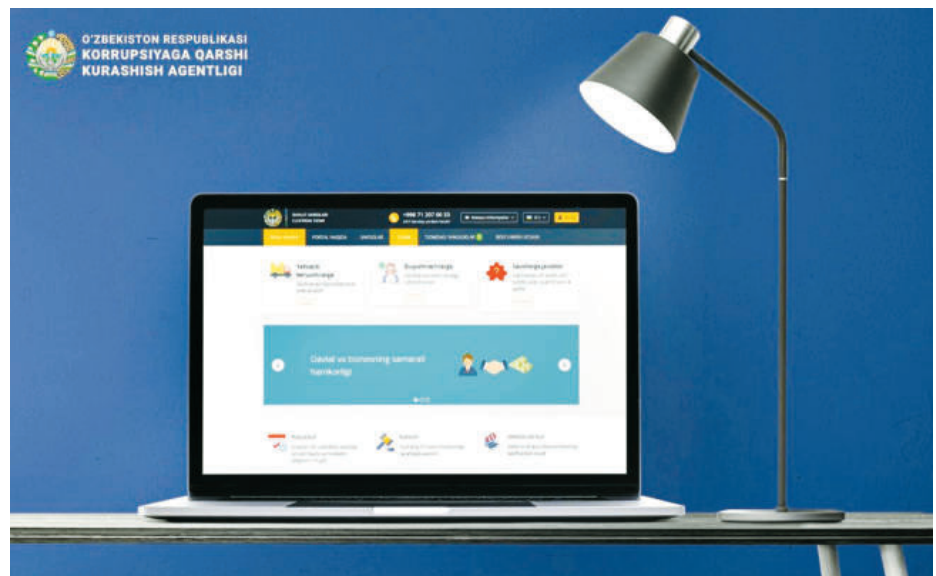
Коррупцияга қарши курашиш йўналишидаги чоралар самарадорлигини оширишда илмий, танқидий ва эксперт салоҳиятини кучайтириш ниҳоятда муҳим. Бугунги кунда айнан коррупцияни

66 Ўтган давр мобайнида соҳадаги тизимли ислохотлар самараси ўлароқ, Ўзбекистон "Open Data Watch" ташкилотининг "Open Data Inventory" (ODIN) очик маълумотлар рейтингига 66 балл йиғиб, жаҳон бўйича 40-ўринни, Марказий Осиёда эса 1-ўринни эгаллади. "Open Data Inception" маълумотида кўра, ҳозирги кунда мамлакатимиз жаҳон давлатлари орасида 124 та очик маълумотлар манбаси билан очик манбалар сони мавжудлиги бўйича дунёда 4-ўринни эгаллаб турибди.

Давлат дастурида давлат бошқаруви, давлат хизмати, маъмурий тартиб-таомиллар, давлат харидлари, ижтимоий-иқтисодий ривожланиш ва тадбиркорлик, суд-ҳуқуқ соҳаларида коррупциянинг олдини олиш, коррупцияга қарши курашишнинг институционал асосларини такомиллаштириш, аҳолининг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини юксалтириш, жамиятда коррупцияга нисбатан муроасиз муносабатни шакллантириш, халқаро ҳамкорликни кучайтириш каби устувор йўналишларда муҳим чора-тадбирлар белгиланди. Жумладан, янги Ўзбекистон шароитида амалга оширилаётган ислохотлардан келиб чиқиб,

келтириб чиқараётган сабабларни ўрганиш, таҳлил қилиш, уларни бартараф этиш бўйича асосланган таклифларга эҳтиёж юқори. Бу эса мазкур йўналишдаги илмий тадқиқотлар, ўрганишлар кўламини оширишни талаб этади. Шу нуқтаи назардан, давлат дастурида коррупцияга қарши курашиш соҳаси бўйича миллий экспертлар жамоасини боسقич-ма-босқич шакллантириш ҳамда уларнинг коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги малакасини ошириш мақсадида Коррупцияга қарши курашиш халқаро академияси (IACA) ва бошқа халқаро таълим муассасаларида ўқитиш вази-фаси белгилангани айна мудоао бўлди.

кида кўриб чиқилиши мажбурий бўлган тақдимнома киритиб борилиши белгиланди. Ҳар ярим йилда эса жиноятларнинг олдини олиш ҳамда уларга имкон берган омилларни бартараф этиш борасида қўрилаётган чоралар Коррупцияга қарши курашиш бўйича миллий кенгаш йиғилишларида тегишли давлат органлари ва ташкилотлари биринчи раҳбарлари иштирокида танқидий муҳокама қилинади.

қайси мақсадларга сарфланаётгани, шунингдек, судлар томонидан давлат органлари ва ташкилотлари, уларнинг мансабдор шахсларининг ноқонуний чиқарилгани учун бекор қилинган қарорлари тўғрисидаги маълумотлар жамоатчиликка очик эълон қилиб борилади. Давлат харидларида товарлар нархларини назорат қилиш механизмлари такомиллаштирилиб, товарнинг бошланғич нархи давлат харидларининг махсус ахборот

8 ДЕКАБРЬ — ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ КОНСТИТУЦИЯСИ КУНИ

ИЖТИМОЙ АДОЛАТ ВА БИРДАМЛИК ТАМОЙИЛИ

Янги тахрирдаги Конституция "инсон — жамият — давлат" тамойили негизда инсон кадр-қиммати ҳамда халқ манфаатлари устуворлигига қаратилган нормалар билан бойитилиб, инсон ҳуқуқлари кафолатлари оид нормалар уч баробар кўпайтирилди. Энди инсон билан давлат органларининг ўзаро муносабатларида юзага келадиган қонунчиликдаги барча зиддиятлар ва ноаниқликлар инсон фойдасига талқин этилиши белгиланди.

Севара МАХМУДОВА, Олий Мажлис Сенати ҳузуридаги Ёшлар парламенти раиси ўринбосари

муҳокама қилиш жараёнида фаол иштирок этмоқда. Иқтисодиёт ва тадбиркорликни ривожлантириш, аҳолини уй-жой билан таъминлаш, тибобёт ва таълим соҳаларидаги муаммолар, мажбурий меҳнат, хусусан, болалар меҳнати, ишсизлик, камбағаллик, коррупцияга қарши кураш масалалари кенг жамоатчилик иштирокида ҳал этиляпти. Давлат ташкилотлари ва фуқаролик жамияти институтлари ўртасидаги ҳамкорлик ва жамоат назорати янги босқичга кўтарилмоқда.

Очиг тан олиш керак, узок йиллар давомида ҳорғида меҳнат қилаётган фуқароларимизга бошқача кўз билан қараш устувор бўлиб келди. Уларнинг Конституцияда белгилаб қўйилган ҳақ-ҳуқуқлари амалда ҳимоя қилинмади. Аини пайтда бу борада аввалги муносабат ва вазият буткул ўзгарди. Давлат томонидан Ўзбекистон фуқароларининг ҳуқуқ ва эркинликларини

бирлашмалари ва бошқа нодавлат нотижорат ташкилотлар, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг ижтимоий-иқтисодий масалаларни ҳал қилишдаги иштироки кенгайтирилмоқда.

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан мамлакатимизда ижтимоий муаммоларни бартараф этиш мақсадида мутлақо янги тизим амал қиялпти. "Темир дафтар", "Аёллар дафтари", "Ёшлар дафтари", "Маҳаллабаи" ва "хонадонбай" ишлаш тизимлари ўзининг дастлабки ижобий натижаларини бераётганини алоҳида таъкидлаш лозим. Фахрийларимиз, хотин-қизлар, ёшлар, аҳолининг ёрдамга муҳтож қатламларининг ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Конституциямиз куни байрами мамлакатимизда юқори руҳда нишонланмоқда. Аҳолининг, айниқса, ёшларнинг сиёсий-ҳуқуқий маданиятини оширишга қаратилган маданий-маърифий тадбирлар, давра суҳбатлари, кўрик-танловлар ўтказилмоқда.

Ёшлар ҳуқуқий билимини оширишда, авваламбор, Конституцияни ўрганиш, унда белгиланган янги моддалар мазмунини аниқлаш, ҳуқуқ ва эркинликларни, бурчларни

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан мамлакатимизда ижтимоий муаммоларни бартараф этиш мақсадида мутлақо янги тизим амал қиялпти. "Темир дафтар", "Аёллар дафтари", "Ёшлар дафтари", "Маҳаллабаи" ва "хонадонбай" ишлаш тизимлари ўзининг дастлабки ижобий натижаларини бераётганини алоҳида таъкидлаш лозим. Фахрийларимиз, хотин-қизлар, ёшлар, аҳолининг ёрдамга муҳтож қатламларининг ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

чет эпларда ҳам таъминлаш бўйича олиб борилган ишлар юрдошларимизнинг ватанимизга бўлган меҳри ва ишончини оширишга хизмат қилмоқда.

Асосий қонунимизда давлат қурилишининг янги стратегик мақсади — ижтимоий давлат барпо этиш ўзифодасини топди. Бу, биринчи навбатда, ижтимоий адолат ва бирдамлик тамойиллари жорий этилишини, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишнинг мутлақо янги имкониятлари яратилишини аниқлатади. Хусусан, янги Ўзбекистонда фуқаролик жамияти институтлари, шу жумладан, жамоат

ифодаланган меъёр ва қоидалар моҳиятини тушуниши муҳим аҳамият касб этади. Амалдаги Конституцияда ҳар ким бепул умумий таълим олиш, илмий ва техникавий ифод эркинлиги, маданият ютуқларидан фойдаланиш ҳуқуқлари давлат томонидан кафолатланиши белгилаб қўйилган.

Мақтабгача ва мактаб таълими вазирилик тизимида, барча мактабгача таълим ташкилотлари ва мактабларда ҳам ўқувчиларнинг ҳуқуқий онгини ошириш, ҳуқуқий маданиятни юксалтириш, ватанпарварлик туйғуларини мустаҳкамлаш, ёт ғояларга қарши иммунитетни шакллантириш мақсадида қатор чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Турли кўрик-танловлар, интеллектуал мусобақалар, ҳуқуқий саводхонлик дарсларини ўтказиш, болалар учун ҳуқуқий мавзудаги наشرлар чоп этиш орқали мактабдан ташқари таълимнинг бошлангич бўғиниданоқ болаларимизнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, конституциявий ҳуқуқ ва эркинликларни, оила, жамият ҳамда давлат олдидаги бурч ва мажбуриятларини аниқлашга ҳар томонлама кўмаклашилмоқда.

Мақтабларда ўтказилаётган тадбирлар аниқ мақсадга қаратилган бўлиб, қатъиятли фарзандларимиз сафини кенгайтириш, уларнинг эртанги кунга ишончини янада мустаҳкамлаш, пировардида жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтиришга ҳисса қўшмоқда. Зеро, мамлакатимизда ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамияти барпо этишда Конституция ва у асосида яратилган қонунларимизнинг устуворлиги жамият тараққиётини белгилаб берувчи энг муҳим омил ҳисобланади.

Янги тахрирдаги Конституция, юртимиз тараққиёти, фуқароларимиз турмуш тарзини юксалтириш учун хизмат қилмоқда. Давлатимиз раҳбари конституциявий комиссия аъзолари билан учрашувда "Конституциямиз боғдандан бошлаб олий таълим муассасасига чуқур ўқитилиши керак", деган фикрни алоҳида таъкидлаганди. Ҳақиқатан, Конституциямиз амалда қўлланиши учун, аввало, пухта ўрганилиши керак. Шу боис, олий педагогик таълим жараёнида бўлғуси музика ўқитувчиларининг конституциявий маданиятини бугунги кун талаблари асосида шакллантириш зарурият ҳисобланади.

Бўлғуси музика ўқитувчилари конституциявий маданиятининг иккинчи тамойили ижро ва масъулиятдан иборат. Бунга кўра, талабалар Конституция нормалари ижросини ўрганиши ҳамда бу ишни жиддий масъулият сифатида қабул қилиши зарур. Чунки айнан ижро конституциявий норма ва қоида-

КОНСТИТУЦИЯВИЙ МАДАНИЯТ

бўлғуси музика ўқитувчисига нега зарур?

Анвар ЛУТФУЛЛАЕВ, Тошкент давлат педагогика университети профессори

Педагогик нуқтаи назардан конституциявий маданият муайян касб эгасининг Конституция бўйича юксак билим, кўникма ва малакага эга бўлишини аниқлатади. Шу боис, бўлғуси музика ўқитувчиларининг конституциявий маданияти шахс ва ижодкор ҳуқуқ ва эркинликларни, манфаат ҳамда мажбуриятларидан чуқур хабардорликини ифода этади. Музика санъати ўқитувчилари педагог бўлиш билан бир қаторда, ижодкор шахслар ҳамдир. Ижод эркинлик, ошқоралик ва оқиллик тамойилларига асосланиши билан музика ўқитувчиларининг касбий малакасида алоҳида ўринга эга. Мазкур омилларнинг барчаси олий педагогик таълим жараёнида бўлғуси музика ўқитувчиларининг конституциявий маданиятини янгинача идрок этиш ва шакллантиришни талаб қилади.

Ёндашувимизга кўра, бўлғуси музика ўқитувчилари конституциявий маданиятининг биринчи тамойили ҳуқуқ ва манфаат уйғунлигидир. Унга мувофиқ, соҳа бўйича ўқитган талабалар Бош қонунимизда белгиланган барча ҳуқуқларни етарли даражада ўзлаштириши керак. Конституциявий ҳуқуқлар эркинлик беради. Аини пайтда бу ҳол манфаатлар қўламини идрок этишни тақозо қилади. Шу жиҳатдан бўлғуси музика ўқитувчилари конституциявий ҳуқуқларни ўзлаштириш жараёнида шахсий манфаатларни чегарасини ҳам аниқлаш керак. Чунки ҳуқуқ манфаатнинг тартибли бўлишини на-

ларни амалиётга ҳамда ҳаётга татбиқ этишнинг олтин кўпригидир. Бу айнан масъулият кўникмаси воситасида ўзлаштирилади. Шу боис, музика ўқитувчиларининг конституциявий маданиятида ижро ва масъулият уйғунлиги ҳам энг муҳим асослардан.

Олий педагогик таълим олаётган бўлғуси музика ўқитувчилари конституциявий маданиятининг учинчи тамойилини ташаббускорлик ва фаоллик ташкил этади. Унга кўра, Конституцияни ўрганиш, тушуниш, тушунтириш ва тарғиб қилиш ишларида музика ўқитувчилари ташаббускорлик кўникмасига таяниши керак. Бунинг учун соҳа мутахассислари фаоллик малакасига эга бўлиши лозим. Аинан ташаббускорлик ва фаоллик музика ўқитувчиларининг конституциявий маданиятини даражасини белгилайди. Ташаббусчилик мақсадга эришиб бўлмаслиги маълум, бунинг учун эса фаоллик керак.

Музика ўқитувчиларининг конституциявий маданиятида ўзига хос хусусиятлар мавжуд. Булар педагогик ва ижодкорлик қонунлари асосида таркиб топган ҳамда конституциявий маданият ҳодисасига нисбатан инновацион ёндашуви тақозо этади. Шу сабабли музика ўқитувчиларининг конституциявий маданиятида ҳуқуқ ва манфаат, ижро ва масъулият ҳамда ташаббускорлик ҳамда фаоллик сезилиб туриши зарур.

Масаланинг иккинчи жиҳати ҳам бор. Музика муаллими ўқувчи ва талабалар истеъдодини рўёбга чиқариш билан бирга, конституциявий маданиятини шакллантиришда ҳам иштирок этади. Мазкур жараёнда улар ёшларга ҳуқуқларни оқилона тушунтириши, манфаатларини тўғри аниқлаштириш, ижро туйғусини мақсадли шакллантириш, масъулият ҳиссини талаб даражасида ривожлантириш, ташаббускорлик туйғусини тарбиялаш ва фаолликка ўргатиши даркор. Бунинг учун бўлғуси музика ўқитувчиларида имконият кенг. Мисол учун, улар йигит-қизларга ҳуқуқ, манфаат, ижролик, масъулият, ташаббускорлик ва фаолликни ўзига хос кўшиқ ҳамда сценарийли-музикавий асарлар воситасида, бадиий-эстетик руҳда тушунтириши мумкин. Аинан шундай шаклдаги саъй-ҳаракатлар истиқболлиги билан кўччиликнинг эътиборини тортади.

Шу боис, бўлғуси музика ўқитувчилари учун конституциявий маданият феномени ўзлаштириш касбий ўсиш ва ривожланишнинг муҳим омил бўлиб қолади. Чунки конституциявий маданият ҳуқуқий маданият, эстетик маданият, миллий маданият каби малакаларнинг юксак кўринишидир.

вий маданият каби ҳодисалар даражаси билан баҳолашни эҳтимолдан холи эмас. Оддий мисол: хорижлик ҳамкасбларимиз нега биздан кўра ижтимоий-сиёсий фаол? Чунки улар касбий етуқликнинг қанотларидан бўлган конституциявий маданиятни таълим жараёнида ниҳоятда чуқур ўзлаштирган.

зарда тутати. Ўз навбатида, тартибли манфаат шахсга эркинлик беради. Бу ҳол шахсий манфаатларни жамият манфаатлари билан уйғунлаштириш лозимлигини кўрсатади ҳамда ҳуқуқ бунга асос бўлади. Демак, бўлажак музика ўқитувчилари конституциявий маданиятида ҳуқуқ ва манфаат уйғунлигини шакллантириш муҳим ўрин тутати.

НУҚТАИ НАЗАР

ЯНГИЧА ҲУҚУҚИЙ ТИЗИМ

юртимиз тараққиётини белгилаб берувчи муҳим омил

Йўлдош ЖҶРАЕВ, юридик фанлар доктори

Умумхалқ овози билан қабул қилинган янги тахрирдаги Конституциямиз чин маънода мамлакатимизнинг янги ҳуқуқий ҳаётини белгилаб берган олий юридик ҳужжатдир. Унда дунёнинг ривожланган давлатларига хос бўлган "ҳуқуқий давлат", "ижтимоий давлат", "Конституция устуворлиги", "инсон ҳуқуқлари устуворлиги" ва бошқа шу каби сифатлар эътироф этилди.

Янги тахрирдаги Конституциямизнинг яна бир муҳим жиҳати аксарият давлатлар Конституцияларида қўлланган "ҳуқуқий тизим" тушунчаси акс эттирилганидир. Энди Ўзбекистон ҳуқуқий тизимини тушунаш халқаро ҳуқуқ билан конституциявий мақом асосида чамбарчас боғланди, жаҳон андозаларига тўлақонли мослаштирилди ҳамда давлат суверенитети негизларини янада мустаҳкамлади.

Юридик муассасаларини, ҳуқуқий ғоясини, инсонлар ҳуқуқий онги, ҳуқуқий маданияти ва шу қабиларни қамраб олади. Ҳуқуқий тизим орқали мақсадли равишда кишилар ҳулқиға, уларнинг жамоаси ва ташкилотларига таъсир қилинади, ижтимоий ҳаётнинг турли соҳалари юридик таъминланади (хизмат кўрсатилади). Мазкур тизим ҳар бир мамлакатнинг, халқнинг ўзига хос ҳуқуқий ривожланишини акс эттиради.

Демак, ҳуқуқий тизим ҳар бир давлатни тавсифловчи энг муҳим мезонлардан биридир. Айтилик, бирор чет давлатга йўллимиз тушадиган бўлса, аввал жойлашган жойи, пойтахти, аҳолисининг миллати, сони ва бошқа шунга ўхшаш маълумотларни билишга ҳаракат қиламиз. Сўнгра уларнинг ҳуқуқий тизимига хос қонунчилиги қизиқиш уйғотади.

Конституцияга кўра, янгиланган ҳуқуқий тизимнинг башарият узра кўз-кўз қилиш мумкин бўлган биринчи ҳақиқати Ўзбекистонда инсоннинг халқаро ҳуқуқ субъекти мақомига эга бўлганидир. Ҳуқуқий ҳаёт, қонунчилик, қолаверса, давлат сиёсати марказида инсон туради. Мустақиллик йилларида инсоннинг ҳуқуқий субъектиги мустақиллик чегараси билан чекланган. Яъни бундай субъектлик ички қонунчилик доирасида эди. Бу шу маънони аниқлар

эдики, фуқаро Ўзбекистон қонунчилигидан норози бўлса, халқаро органларга ўз ҳуқуқини ҳимоя қилишни сўраб мурожаат қилиши мумкин бўлмаган.

Янги тахрирдаги Конституциямизда эса ҳар ким Ўзбекистон қонунчилигига ва халқаро шартномаларга мувофиқ, агар давлатнинг ҳуқуқий ҳимояга доир барча ички воситаларидан фойдаланиб бўлинган бўлса, инсоннинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилувчи халқаро органларга мурожаат этишга ҳақли экани белгиланган. Демак, энди инсон халқаро ҳуқуқ субъекти. Бу аини ҳақиқатдир. Конституциямизда инсоннинг ҳуқуқ ва эркинликларини халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган принципи ва нормаларига асосланган ҳам кафолатланади, деб белгилани эса бу тушунчаларни янада кенгайтиради. Бу янги тахрирдаги Конституция тўғрисида халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган принципи ва нормалари билан мувофиқлаштирилган бўлганини аниқлатади.

Ҳуқуқий тизим қотиб қолган воқелик эмас. У доимо такомиллашиб, замон талаблари ва замирига мослашиб бораверади. Бироқ унинг бу динамикаси ўз-ўзидан бўлавермайди. Унинг янгилашиши ва такомиллашиши кўп ҳолларда

эдики, эндиликда бу ўзгариш янги тахрирдаги Конституция ва бошқа стратегик дастурлар қабул қилиниши асосида сиёсий эркинлик қўли вақолати ва қудратини намоён этмоқда.

Янгиланган сиёсий эрк таровати ила Ўзбекистоннинг ҳуқуқий ҳаётида унинг халқаро имижини ҳаққоний оширишга қаратилган муҳим тарихий ўзгариш содир бўлди. Конституцияда акс эттирилган, бўлғуси ҳужжатларга тааллуқли қўшимчалар айнан шундай ўзгаришнинг асосини ташкил қилади. Унга кўра, эндиликда Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномалари халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган принципи ва нормалари билан бир қаторда Ўзбекистон Республикаси ҳуқуқий тизимнинг таркибий қисми ҳисобланади. У Ўзбекистоннинг халқаро шартномалари ва халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган принципи ва нормаларига нисбатан муносабатини тубдан ўзгартирди. Уларнинг ҳуқуқий ҳаётдаги устуворлиги барҳам топиб, ҳуқуқий тизимнинг бошқа унсурлари билан тенглиги конституциявий асосда белгиланди.

Янги тахрирдаги Конституция халқаро ҳуқуқ нормаларининг ҳуқуқий тизимга киритилиши белгилаш орқали Ўзбекистон ҳуқуқни қўллаш органлари ва фуқароларининг уларни қўллаш имкониятини янги босқичга кўтарди. Бу эса ҳуқуқни қўлловчи органларнинг барчасига янгича руҳ бахш этади, уларнинг ҳақиқат ва адолатга эриши борасидаги уринишларига кафолат бўлиб хизмат қилади. Янгиланган ҳуқуқий тизим, ўз навбатида, норма ижодкорлиги фаолият ва сифати ва самарасини доимий равишда такомиллашиб боришини рағбатлантирувчи омил бўлади.

